ΠΟΥ ΕΙΜΑΣΤΕ ΚΑΙ ΠΟΥ ΠΑΜΕ

Συνέχεια ἀπὸ τὴν 1ΗΝ σελ.

νῶ ὅμως ἀπὸ τὸ ἄμεσο θέμα. Τὸ ἄμεσο θέμα εἶναι ἡ πολιτικὴ κατάσταση στὴν Ἑλλάδα, ποὺ εἴμαστε καὶ ποῦ πᾶμε. Διαβάσατε πιστεύω ἢ θὰ μπορέσετε νὰ διαβάσετε αὔριο στὴν «Ἐξόρμηση», τὸ βασικὸ λόγο ποὺ ἔβγαλα στὴ Λάρισα πάνω στὴν πολιτικὴ κατάσταση. Πάντως μερικὲς παρατηρήσεις, νομίζω, εἶναι ἀπαραίτητες. Στὴν Ἑλλάδα ἡ δικτατορία δὲν ἔπεσε οὔτε ἀπὸ στρατιωτικὸ πραξικόπημα οὔτε ἀπὸ λαϊκὴ ἐπανάσταση. Τὴν ἔρριξε ὁ λαός, ἡ προδοσία τῆς Κύπρου καὶ τὸ ἡρωϊκὸ Πολυτεχνεῖο. Ἀλλὰ δὲν ἔπεσε ἡ Χούντα μὲ τὴν κλασσικὴ ἔννοια, ἀπεχώρησε ἀπὸ τὸ προσκήνιο τῆς πολιτικῆς ζωῆς καὶ παρέδωσε τὴ σκυτάλη κυριολεκτικῶς σὲ ἕνα τμῆμα τοῦ πολιτικοῦ κόσμου. Ἀπὸ κεῖ ξεκινάει μιὰ κακοδαιμονία ἡ ὁποία δὲν ξέρω πόσον καιρό ἀκόμη θὰ εἶναι μαζί μας. Ἀλλὰ θὰ εἶναι λάθος νὰ πιστέψουμε πὼς ξεπεράστηκε τὸ πρόβλημα, πὼς οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοί, αὐτοὶ ποὺ εἶναι — θὰ τοὺς χαρακτηρίσουμε σὲ λίγο, — εἶναι κατ' ἀνάγκην ἀπόλυτα ἀσφαλισμένοι καὶ ὅτι ἡ πορεία ἀπὸ τώρα καὶ στὸ ἑξῆς, εἶναι μόνον πορεία ἀνοδική, πορεία βελτίωσης καὶ ἐνίσχυσης τῶν δημοκρατικῶν διαδικασιῶν καὶ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας.

Ἄνεμος ἀλλαγῆς στὴ Μεσόγειο

Θὰ πρέπει νὰ νιώσουμε ὅτι στὴ Νότιο Εὐρώπη, διακυβεύονται τεράστια συμφέροντα — καὶ εἰδικὰ στὸ δικό μας χῶρο — ὑπερδυνάμεων. Συγκεκριμένα διακυβεύονται τὰ συμφέροντα τοῦ ἀμερικανικοῦ καὶ δυτικοευρωπαϊκοῦ κατεστημένου. Ἡ Νότιος Εὐρώπη εἶναι σὲ μιὰ πορεία ἀλλαγῆς, βαθειᾶς ἀλλαγῆς, ἀπὸ τὴν Πορτογαλία μέχρις καὶ τὴν Τουρκία, ὅλη ἡ Ν. Εὐρώπη. Καὶ πραγματικὰ ἀποτελεῖ αὐτὸ μιὰ τεράστια πρόκληση, ἱστορικὴ πρόκληση, τόσο πρὸς τὴ Βόρ. Εὐρώπη ὅσο καὶ πρὸς τὶς Ἡν. Πολιτεῖες. Δὲν μιλῶ κατ' ἀνάγκην γιὰ συνειδητὰ κινήματα, μιλῶ γιὰ τὶς ἀλλαγές, τὶς βαθειὲς κοινωνικές, καὶ πολιτικὲς ἀλλαγὲς ποὺ λαμβάνουν χώρα μέρα μὲ τὴ μέρα. Δὲν εἶναι παράξενο, γιατὶ πραγματικὰ οἱ ἀλλαγὲς ἔρχονται ἀπὸ τὶς περιφερειακὲς χῶρες. Κι' ἡ Νότ. Εὐρώπη πράγματι εἶναι περιφέρεια τῆς Βορ. Εὐρώπης καὶ ὁλόκληρου τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος. Εἰδικὰ στὴ χώρα μας, οἱ μηχανισμοὶ καταπίεσης, ἐλέγχου, ὑπάρχουν ἀκόμη. Κι' ὄχι μόνον ὑπάρχουν ἀκόμη. Ὕστερα ἀπὸ τὴ σχετικὴ ἀποσύνθεση κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἑπταετίας τὶς ἐναλλαγὲς συνταγματαρχῶν στὴν ἐξουσία κάτω ἀπὸ τὴν ἐποπτεία καὶ καθοδήγηση τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, τελικὰ ἔγινε μία προσπάθεια τεράστια ἀνασυγκόλλησης, ἀνασυγκρότησης τοῦ παρακρατικοῦ καὶ κρατικοῦ μηχανισμοῦ τῆς δεξιᾶς. Πόσον ἐπιτυχὴς εἶναι αὐτὴ ἡ ἀνασυγκόλληση δὲν γνωρίζουμε ἀκόμη. Γνωρίζουμε ὅτι ὑπάρχουν μέσα σ' αὐτὸ τὸ μηχανισμὸ ἀντιφάσεις ποὺ δὲν ἔχουν ξεπεραστεῖ.

Τὸ ἀντιδραστικὸ πλέγμα

Μιλᾶμε γιὰ τὴ χούντα. Ποιά χούντα; Τὴ μεγάλη, τὴ μικρή, μιλᾶμε γιὰ τοὺς βασιλόφρονες, μιλᾶμε γιὰ τοὺς μᾶλλον δημοκρατικοὺς τῆς παλαιᾶς ΕΡΕ, τῆς Νέας Δημοκρατίας. Καὶ αὐτὲς οἱ ἀντιθέσεις δὲν ἔχουν ξεπεραστεῖ στοὺς κόλπους τους.

Παράδειγμα εἶναι ὁ χειρισμὸς τῆς ἀποχουντοποίησης. Μεγαλύτερη σύγχυση σ' αὐτὴ τὴ χώρα, πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα, δὲν μποροῦσε νὰ ὑπάρξει. Ἡ ἀποχουντοποίηση ἀποτελεῖ μιὰ τραγικὴ ἱστορία.

Σὲ πρώτη φάση ὑπῆρξε ἀμνηστεία. Σαφῶς, ὁ Ἰούλιος ἀμνήστευσε τὴ Χούντα. Κάτω ἀπὸ λαϊκὴ πίεση τὸν Ὀκτώβρη πέρασε συντακτικὴ πράξη ποὺ ἐπανέφερε τὸ θέμα γιὰ τοὺς πρωταίτιους.

Ἀφέθηκα στὴν κρίση τοῦ πολίτη, νὰ μηνύσει, δὲ ἀνέλαβε ἡ πολιτεία τὸ ἔργο τῆς δίωξης ποὺ ἂν εἶχε γίνει νωρίς ἀποφασιστικὰ καὶ εἶχε χτυπήσει τὰ ἡγετικὰ στελέχη σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς δημόσιας ζωῆς, καθὼς καὶ τοὺς ἰδιῶτες ποὺ πραγματικὰ συμμετέσχαν τουλάχιστον στὸν οἰκονομικὸ τομέα μὲ τὰ τεράστια σκάνδαλα, ἂν εἶχε προχωρήσει γρήγορα καὶ ἀποφασιστικὰ ἡ πολιτεία, τὸ θέμα θὰ εἶχε λήξει καὶ θὰ εἶχε πραγματικὰ σπάσει ἡ ραχοκοκκαλιὰ αὐτοῦ τοῦ παρακράτους ποὺ λέγεται χούντα. Δυστυχῶς δὲν ἔγινε τίποτε ἀπὸ αὐτά. Καὶ τελικὰ ἦρθε καὶ ἡ ἀπόφαση τοῦ Ἀρείου Πάγου γιὰ τοὺς 104 ὄχι μόνον νὰ δημιουργήσει ἕνα τεράστιο ἠθικὸ πρόβλημα γιὰ τοὺς 104 οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν κανένα δικαίωμα νὰ κυκλοφοροῦν ἐλεύθεροι καὶ νὰ διεκδικοῦν ἀξιώματα σ' αὐτὸ τὸν τόπο ἀλλὰ καὶ κάτι παραπάνω· δημιούργησαν ἕνα τεράστιο ἠθικὸ πρόβλημα γιὰ τὴν ἀποχουντοποίηση τὴν ἴδια. Γιατί τὸ ἐρώτημα στὰ χείλια καθενὸς ποὺ διώκεται σήμερα εἶναι: γιατί ἐγώ, ὅτα ὁ ὑπεύθυνος ὑπουργὸς εἶναι ἐλεύθερος νὰ διεκδικεῖ ἀξιώματα.

Ὑπονομεύτηκε ἀποφασιστικὰ ἡ πορεία τῆς ἀποχουντοποίησης. Εἶναι τεράστια ἡ εὐθύνη τῆς Κυβέρνησης τόσο τῆς μεταπολίτευσης ὅσο καὶ ἀκόλουθα τῆς Κυβέρνησης ποὺ βγῆκε ἀπὸ τὶς ἐκλογὲς τῆς 17ης τοῦ Νοέμβρη. Εἶναι ἕνα τεράστιο σύννεφο στὸν τόπο ποὺ δύσκολα ξεπερνιέται γιατί ὁ λαὸς εἶναι ἀποφασισμένος κάποτε νὰ πληρώσει τοὺς λογαριασμοὺς γιὰ νὰ θεμελιώσει τὴ δημοκρατία. Δὲν εἶναι μόνο τὸ αἴσθημα τοῦ δικαίου, εἶναι καὶ ἡ βαθειὰ κατανόηση ὅτι χωρὶς νὰ πληρώσουν οἱ δοσίλογοι, οἱ πραγματικοὶ δοσίλογοι, εἶναι ἀδύνατο νὰ χτιστεῖ μιὰ δημοκρατία.

Τὸ ξέρουμε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Γερμανικῆς κατοχῆς καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐκεῖνοι ἀκριβῶς ποὺ ἦταν τότε δοσίλογοι, προετοίμασαν σήμερα, κάτω ὄχι ἀπὸ τὴν ἐποπτεία τῶν Γερμανῶν ἀλλὰ τῶν Ἀμερικανῶν τὴ νέα κατοχὴ τῆς πατρίδας μας!

Τὸ Καισαρικὸ Σύνταγμα

Ὑπάρχει ταυτόχρονα μέγα θέμα, τὸ μέγα θέμα τοῦ Συντάγματος. Τὸ Σύνταγμα, κομμένο καὶ ραμμένο γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσει τὰ συμφέροντα ἑνὸς νέου ἀποικιακοῦ κατεστημένου. Δὲν χρειάζεται σ' ἕναν κύκλο ἐπιστημόνων, ἀνθρώπων ποὺ δουλεύουνε σὲ τομεῖς ποὺ τοὺς φέρνουν σὲ ἐπαφὴ μὲ τὰ δημόσια θέματα νὰ μιλήσω γιὰ τὸ Σύνταγμα καὶ δὲν θὰ μιλήσω γιὰ τὸ Σύνταγμα. Τὸ γνωρίζετε. Γεγονὸς εἶναι ὅτι ἀποτελεῖ μιὰ προκρούστειο κλίνη γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθοῦν τόσον οἱ πολιτικὲς ἐξελίξεις ποὺ δὲν εἶναι ἀρεστὲς στὸ κατεστημένο, ὅσο καὶ συνδικαλιστικές, ἐξωκοινοβουλευτικὲς δραστηριότητες ποὺ θίγουν τὰ συμφέροντα τοῦ κατεστημένου. Εἶναι Σύνταγμα ποὺ ἐπιτρέπει, πάντοτε μὲ ἠθικά, καὶ τυπικὰ πλαίσια δημοκρατικὰ τὴν ἀξιοποίηση ὅσης πείρας διαθέτει τὸ κράτος ὅσης βίας διαθέτει τὸ κράτος γιὰ τὴ καταστολὴ ἐξελίξεων ποὺ δὲν εἶναι ἀρεστές. Ἡ ἀπεργία, ἡ συγκέντρωση στὴν ὕπαιθρο εἶναι παραδείγματα ποὺ μπορῶ νὰ ἀναφέρω. Ἡ δυνατότητα νὰ κηρυχθῆ κατάσταση πολιορκίας μὲ ὑπογραφὴ τοῦ πρωθυπουργοῦ ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ὁ κηπουρὸς τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

Ἀκόμη κι' αὐτὸ προβλέπεται. Τότε ὁ Πρόεδρος γίνεται Βουλή, γίνεται Κυβέρνηση, ἀναστέλλονται ἄρθρα τοῦ Συντάγματος καὶ νομιμοποιεῖται ἡ 21η Ἀπριλίου γιὰ τὸ μέλλον, ἐὰν καὶ ὅταν χρειαστεῖ.

Τρίτος τεράστιος τομέας, εἶναι ὁ τομέας ὁ Ἐθνικός, δηλαδή, Κύπρος — Αἰγαῖο.

Καὶ μὲ δυὸ λόγια ἐνῶ γιὰ μιὰ στιγμὴ φάνηκε, μιὰ ἀβέβαιη παροδικὴ στιγμὴ φάνηκε πὼς ἡ Κυβέρνηση σκεπτόταν νὰ κρατήση μιὰ στάση κάπως ἀνεξάρτητη μέσα στὴν ἐξάρτησή της, ξεπεράστηκε κι' αὐτὸ ὕστερα ἀπὸ τὶς Βρυξέλλες καὶ ἔγινε σαφὲς πὼς ἡ λύση στὸ Κυπριακὸ ἐπιβάλλεται στὴν Κυβέρνηση ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτες τῆς Κυπριακῆς καταστροφῆς τὸν Κίσσινγκερ καὶ τὶς Ἡν. Πολιτεῖες γενικώτερα καὶ ταυτόχρονα πὼς στὸ Αἰγαῖο, ἀναγνωρίστηκαν νομικὰ δικαιώματα στὴν Τουρκία, μὲ τὴν προσφυγὴ στὴ Χάγη, ποὺ δὲν εἴχαμε κανένα δικαίωμα νὰ ἀναγνωρίσουμε.

Τὸ ΝΑΤΟ καὶ μεῖς

Ἡ ἐπάνοδός μας στὸ ΝΑΤΟ εἶναι σαφής, οὐδέποτε φύγαμε, μιλήσαμε ἁπλῶς γιὰ ἀποχώρηση, οὐδέποτε ἐστάλη ἐπίσημο ἔγγραφο ποὺ νὰ δηλώνει, ὅπως ἔπρεπε, ὅτι ἀποχωροῦμε ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸ σκέλος τοῦ ΝΑΤΟ. Πραγματικὰ αὐτὴ ἡ παροδικὴ ἐλπίδα τοῦ λαοῦ μας ὅτι ἴσως μπαίναμε σ' ἕναν κάποιο δρόμο ἀνεξαρτησίας, μερικῆς ἀνεξαρτησίας μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἐξάρτησης κι' αὐτὴ τώρα πιὰ φαίνεται ἐντελῶς φρούδα.

Ὑπάρχει κι' ἕνα τέταρτο, τὸ θέμα τῶν οἰκονομικῶν διεκδικήσεων τοῦ λαοῦ μας, τῆς ἀγροτικῆς, τῆς ἐργατικῆς τάξης καὶ διαφόρων ἐπαγγελμάτων. Κανεὶς δὲν ἔχει συλλάβει τὴν ἔκταση τοῦ προβλήματος στὸ πραγματικό του μέγεθος. Ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομία πράγματι, ἔχει τρωθεῖ ἀπὸ τοὺς συνταγματάρχες, ἀπὸ τὴν οἰκονομική τους πολιτικὴ ἀπὸ τὸ ξεπούλημα τῶν πόρων τῆς πατρίδας μας στοὺς ξένους. Ἀλλὰ ὑπάρχει αἱ κάτι βαθύτερο.

Ἦτανε περίπου, μιὰ ἀναπόφευκτη κατάληξη μιᾶς οἰκονομίας ποὺ ἀναπτύχθηκε μέσα στὰ πλαίσια ἐξάρτησης, μιᾶς οἰκονομίας ἡ ὁποία δὲν στηρίχθηκε στὶς δικές της δυνάμεις. Δὲν ἀνέπτυξε τοὺς πλουτοπαραγωγικούς της πόρους στὴν ὕπαιθρο, ἀλλὰ ἐπέτρεψε στὸ ἐργατικό της δυναμικὸ ἀπὸ τὴν ὕπαιθρο νὰ μετοικήσει στὴ Δυτ. Εὐρώπη, στὸν Καναδᾶ καὶ τὴν Αὐστραλία καὶ νὰ ἀναμιχθῆ κι' αὐτὸς ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμός, αὐτὸ τὸ κομμάτι τῆς ἐργατικῆς μας τάξης στὶς μᾶζες τῆς Εὐρώπης. Αὐτὰ πληρώνονται. Ἡ ἐπιφανειακὴ αὐτὴ ἀνάπτυξη πληρώνεται πάρα πολὺ ἀκριβὰ καὶ ἦρθε ἡ ὥρα νὰ πληρωθεῖ. Δὲν εἶναι δυνατό, σ' αὐτὴ τὴ χώρα νὰ ὑπάρξη λύση τοῦ τεράστιου οἰκονομικοῦ προβλήματος, πραγματικά, εἴτε βραχυπρόθεσμα εἴτε μακροπρόθεσμα χωρὶς τὴν ἀναγκαία διαρθρωτικὴ ἀλλαγὴ ποὺ ὀνομάζεται σοσιαλισμός. Αὐτὸ εἶναι μιὰ πραγματικότητα στυγνὴ ποὺ πρόκειται νὰ ἀντιμετωπίσει ὄχι αὐτὴ ἡ Κυβέρνηση, ἀλλὰ ὁποιαδήποτε Κυβέρνηση αὐτῆς τῆς χώρας.

Τὸ διεκδικητικὸ κίνημα

Οἱ ἀγρότες, (τὸ βαμβάκι τὸ στάρι, τὰ φροῦτα τόσα προϊόντα) οἱ ἐργάτες, ὅλοι διεκδικοῦν καὶ διεκδικοῦν γιατὶ πραγματικὰ τοὺς ἐπιβάλλεται μία μείωση τοῦ πραγματικοῦ τους εἰσοδήματος. Βλέπετε, τὰ ὀνομαστικὰ ἡμερομίσθια δὲν ἔχουν μεγάλη σημασία. Ἐὰν δὲ αὐτὴ ἡ μείωση τοῦ πραγματικοῦ τους εἰσοδήματος, ἀνταποκρινόταν στὸ αἴσθημα τοῦ δικαίου ὅτι μειώνεται τὸ δικό μου εἰσόδημα, τὸ εἰσόδημα γιὰ 650.000 οἰκογένειες ποὺ παράγουν στάρι, ἀλλὰ συμμετέχουν καὶ οἱ ἄλλες τάξεις καὶ ἰδιαίτερα ἡ μεγαλοαστικὴ τάξη, τὸ ξένο καὶ ντόπιο κεφάλαιο, στὶς θυσίες θὰ ἦταν αὐτὸ τουλάχιστον ἕνας κάποιος λόγος ἀναστολῆς τῆς δράσης τους. Ἂν ὑπῆρχε κάποια προοπτική, ὅτι τώρα σφίγγουμε τὸ ζωνάρι, ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ ἕνα - δύο - τρία, πέντε χρόνια ξεκινᾶμε ξανὰ μιὰν ἀνοδικὴ πορεία, καὶ πάλι τὸ ζωνάρι θὰ τὸ σφίγγαμε. Ἀλλὰ ζητᾶμε ἀπὸ τὸν ἀγρότη, τὸν ἐργάτη, τὸ βιοτέχνη νὰ σφίξει τὸ ζωνάρι ὅλο καὶ πιὸ πολὺ καὶ ἔχουν σταματήσει νὰ ὑπάρχουν καὶ οἱ τρῦπες στὸ ζωνάρι γιὰ τὸ σφύξιμο, ἐνῶ ταυτόχρονα γίνεται μιὰ ἀνακατανομὴ τοῦ εἰσοδήματος μέσω τῶν δημοσιονομικῶν μέτρων μὲ τὴ συνέχιση ὅλων τῶν προνομιακῶν μεταχειρίσεων σὲ φελος τῶν μεγάλων ξένων καὶ ἐγχώριων ἐπιχειρήσεων. Αὐτὸ ὁδηγεῖ, θέλουν δὲν θέλουν — θέλουμε δὲν θέλουμε σὲ κοινωνικὲς συγκρούσεις μεγάλων διαστάσεων. Καὶ δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ προβλέψει κανεὶς ὅτι αὐτὸ τὸ καλοκαίρι, θὰ εἶναι τὸ καλοκαίρι τῆς σύγκρουσης τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ μὲ τὴν Κυβέρνηση. Εἴμαστε ἑπομένως σὲ ἕνα καλοκαίρι, πραγματικὰ πάρα πολὺ καυτὸ ποὺ ταυτόχρονα τίθενται ὅλα τὰ μεγάλα καὶ ἄλυτα θέματα τῆς πατρίδας μας. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐκτίμηση ποὺ κάνει τὸ ΠΑΣΟΚ τῆς σημερινῆς κατάστασης. Δὲν ζητᾶμε νὰ εἴμαστε ὑπερβολικὰ αἰσιόδοξοι, ζητᾶμε ἀπὸ τὸ ΠΑΣΟΚ, ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ ΠΑΣΟΚ αὐτὴ τὴν ὥρα νὰ ξαπλώσουν τὴν ὀργάνωση καὶ νὰ ἐντείνουν τὴ δραστηριότητά τους γιὰ νὰ μπορέσει τὸ Κίνημα ὑπεύθυνα, νὰ πάρει θέση στὶς μεγάλες πολιτικὲς ἀναμετρήσεις ποὺ ἔρχονται τώρα, ὄχι πολλὰ χρόνια ἀπὸ σήμερα.

Φυσιογνωμία τοῦ Κινήματος

Δεύτερο, τί εἶναι τὸ ΠΑΣΟΚ; Δὲν θέλω νὰ πῶ πολλὰ λόγια, τὸ γνωρίζετε, δὲν θὰ εἴσαστε ἐδῶ ἂν δὲν ξέρατε. Ὅμως ὑπάρχει μιὰ ἀρκετὰ μεγάλη σύγχιση.

Τὸ ΠΑΣΟΚ εἶναι σοσιαλιστικὸ κίνημα. Σὰ σοσιαλιστικὸ κίνημα ἔχει κάτι τὸ νέο, γιατὶ στὴν πατρίδα μας, σοσιαλιστὲς ὑπῆρξαν, σοσιαλιστικὸ κίνημα δὲν ὑπῆρξε. Καὶ δὲν ἔχουμε τὶς ἀπαραίτητες ἐμπειρίες ἀπὸ 'κεῖ ξεπηδᾶνε πάρα πολλὰ ροβλήματα. Διαφέρουμε μὲ τὴν Ἕνωση Κέντρου μὲ τρόπο βασικό. Ἡ Ε.Κ. εἶναι ἕνα κόμμα ἀστικό. Ἐμεῖς εἴμαστε σοσιαλιστικὸ κίνημα. Πιστεύουμε στὴ σοσιαλιστικὴ ἀλλαγή. Μὰ ποῦ φαίνονται αὐτά; Διότι ἂν πάει κανεὶς στὴ Βουλὴ ἀπάνω σ' ἕνα συγκεκριμένο νομοσχέδιο, οἱ διαφορὲς καμμιὰ φορά, φαίνονται πολὺ μικρές. Κάνεις κριτικὴ ποὺ πέφτει στὸν ἴδιο τόνο. Οἱ διαφορὲς εἶναι πάρα πολὺ βασικές.

Ἡ Ε.Κ. εἶναι γιὰ τὴν παραμονὴ τῆς Ἑλλάδας στὸ ΝΑΤΟ εἶναι γιὰ τὴν εἴσοδο τῆς Ἑλλάδας στὴν ΕΟΚ εἶναι γιὰ τὴν παρουσία τῶν μονοπωλίων στὴ χώρα μας. Ἡ πορεία της εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ δική μας ποὺ λέμε ὄχι ΝΑΤΟ ὄχι ΕΟΚ ὄχι μονοπώλια. Τουλάχιστον σ' αὐτὰ τὰ θέματα, ἡ διαφορὰ εἶναι ἀγεφύρωτη. Αὐτὸ πρέπει νὰ ἐννοηθεῖ.

Δεύτερο, ὑπάρχει μέσα στοὺς κόλπους τῆς Ε.Κ. καὶ ἔξω ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς Ε.Κ. ἡ σοσιαλδημοκρατία, «ὑπὸ ἐκκόλαψιν». Ἡ σοσιαλδημοκρατία διαφέρει, καὶ πῶς ἀπὸ ἀστικὰ κόμματα; Ἡ σοσιαλδημοκρατία, στὴν οὐσία, ὅπως τὴ γνωρίσαμε στὴν Εὐρώπη, ὄχι ὅπως διαβάζουμε τὰ προγράμματα τῶν κομμάτων τους, εἶναι ἁπλῶς, μιὰ προχωρημένη ὑπόθεση ἀστικοῦ κόμματος. Εἶναι ἀστικὸ κόμμα ποὺ ἔχει βρεῖ τὴ μεθόδευση γιὰ τὴν κοινωνικὴ εἰρήνη καὶ τὴν ἐπέκταση καὶ ἐπικράτηση τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος καὶ τῶν καπιταλιστικῶν...

Σοσιαλδημοκρατία καὶ σοσιαλισμός

Μὴν ξεχνᾶμε ὅτι ἡ γερμανικὴ σοσιαλδημοκρατία εἶναι σήμερα ἡ πρωτοπορία τοῦ ΝΑΤΟ καὶ τοῦ μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου στὴν Εὐρώπη. Πρέπει ἐπὶ τέλους νὰ ὀνομάζουμε τὰ σῦκα - σῦκα.

Ἡ σοσιαλδημοκρατία καὶ ὁ σοσιαλισμός, ἔχουν ἕνα πράγμα κοινό τὰ πρῶτα γράμματα.

Τώρα, πέρα ἀπὸ τὴ σοσιαλδημοκρατία ἔχουμε στὴν πατρίδα μας δύο παραδοσιακὰ κόμματα. Κ.Κ. Καὶ εἶπα πράγματα στὴ Λάρισα, θὰ τὰ διαβάσετε αὔριο στὴν «Ἐξόρμηση» βιάστηκε πάρα πολὺ τὸ Κ.Κ. (ἐσ.) νὰ ἀπαντήσει σὲ ὡρισμένες θέσεις οἱ ὁποῖες δόθηκαν στὸν Τύπο. Ἡ θέση μας βασικά, εἶναι ἡ ἑξῆς, καὶ δὲν πρέπει νὰ ἑρμηνεύεται σὰν ἐπίθεση. Τὸ νὰ πεῖ κανείς, αὐτὴ κύριοι, αὐτὴ σύντροφοι, εἶναι ἡ ταυτότητά μας δὲν σημαίνει πὼς κάνεις ἐπίθεση. Οὔτε ἀποκλείει αὐτὸ τὸ πρᾶγμα συμμαχίες γιὰ τὴν ἐπίτευξη συγκεκριμένων στόχων. Εἶναι παρεξήγηση. Ἀλλὰ κάποτε πρέπει νὰ ξέρει κανείς, τί εἶναι ΠΑΣΟΚ. Καὶ μπορεῖ νὰ τὸ ξέρει, καλά, ὅταν ξεκαθαρίσει ποιὲς ἀκριβῶς εἶναι οἱ διαφορὲς μὲ τοὺς ἄλλους πολιτικοὺς σχηματισμούς. Διότι ἂν δὲν ὑπῆρχαν διαφορές, δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ ὑπάρχει καὶ ΠΑΣΟΚ. Δὲν εἶναι ἔτσι;

Οἱ διαφορὲς μὲ τὸ ΚΚΕ (ἐσ.)

Ἡ διαφορά μας μὲ τὸ Κ.Κ. (ἐσ.) —καὶ μ' ἐνδιαφέρει τὸ πρόγραμμα, ὄχι τὸ ὄνομα — βρίσκεται στὸ ὅτι τὸ πρόγραμμά του εἶναι πρόγραμμα συμβιβασμοῦ μὲ τὴ δεξιά. Θὰ μοῦ πεῖτε γιατί; Προδίδουν; Οὐδέποτε ἐγὼ προσάπτω τέτοιες κατηγορίες σὲ ὀργανισμοὺς οἱ ὁποῖοι ἀνοιχτὰ καὶ ξάστερα λένε τὶς θέσεις τους. Ὄχι. Ἀλλὰ στηρίζεται σὲ μία φιλοσοφία πάρα πολὺ ἁπλή. Ὅτι δὲν ὑπάρχει δυνατότητα στὴν Ἑλλάδα ἢ καὶ σὲ ἄλλες χῶρες τῆς σοσιαλιστικῆς ἀλλαγῆς. Ὅταν καταλήξη κανεὶς σ' αὐτὸ τὸ συμπέρασμα λόγῳ πικρῆς ἐμπειρίας δεκαετιῶν καὶ δὲν ξέρω τί, τότε λέει, θὰ τὸ ἀφήσουμε αὐτὸ σὰν ἕνα πρόγραμμα, θὰ τὸ κάνουμε εἰκόνισμα, θὰ τὸ κολλήσουμε στὸν τοῖχο. Καὶ στὸ μεταξὺ θὰ δράσουμε πολιτικὰ σὲ ρεαλιστικὰ πλαίσια. Ποιά εἶναι τὰ ρεαλιστικὰ πλαίσια, σύμφωνα μὲ τὸ ἐσ.; Ὑπάρχουν δύο καταστάσεις. Ἡ μία ὀνομάζεται δικτατορία - χούντα, ἡ ἄλλη ὀνομάζεται κοινοβουλευτισμὸς μιᾶς κάποιας μορφῆς. Μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν καταστάσεων, ποιὸ προωθοῦμε; τὸ δεύτερο. Γιὰ νὰ προωθήσουμε τὸ δεύτερο πρέπει νὰ διασπάσουμε τὴ δεξιά. Γιατὶ ἂν ἡ δεξιὰ ὅλη περάσει στὸ κλίμα τὸ δικτατορικὸ τῆς χούντας τότε θὰ ἔχουμε στὴν Ἑλλάδα ἐπὶ πολλὰ ἔτη, δικτατορικὴ διακυβέρνηση ἀπὸ τὴ δεξιὰ ἀπὸ τοὺς Ἀμερικάνους ἀπὸ δὲν ξέρω ποιόν. Ἄρα προσπάθειά μας πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἐναγκαλισμὸς ὅσω γίνεται μεγαλύτερου τμήματος τῆς δεξιᾶς σὲ λαίσια μιᾶς πλατειᾶς ἀντιδικτατορικῆς ἑνότητας. Αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι ἡ τοποθέτηση τοῦ ἐσ. Μ' αὐτὴ τὴν τοποθέτηση διαφωνῶ. Διαφωνοῦμε γιατὶ λέμε στηρίζεται πρῶτα ἀπ' ὅλα σὲ μιὰ παραγνώριση ἱστορικὴ τοῦ ρόλου τῆς δεξιᾶς στὴν Ἑλλάδα. Γιατὶ ὅταν πραγματικὰ ἡ δεξιά, τὸ κατεστημένο, τὰ μεγάλα συμφέροντα, ξένα καὶ ντόπια βρεθοῦνε μπροστὰ σὲ ἀδιέξοδο εἶναι παράξενο πὼς αὐτοὶ μονιάζουνε ἀμέσως καὶ βρίσκουν τὴ λύση. Εἶναι λοιπὸν λάθος, νὰ ξεχνᾶμε τὸ '67. Τότε ἦταν ἀπόλυτα ἑνωμένη ἡ δεξιά, ἄλλο ἂν ἀπὸ τότε διαφοροποιήθηκε γιὰ χίλιους ἑκατὸ λόγους. Ἀλλὰ τὴν ὥρα τὴν κρίσιμη, ἡ δεξιὰ ἦταν ἑνωμένη. Δὲν τὸ λέω γιὰ νὰ ἀνοίξω παληὲς πληγές. Τὸ λέω γιατὶ εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ξέρουμε τὴν ἱστορία μας. Δεύτερο, κάθε κόμμα πρέπει νὰ ἐκφράζει συγκεκριμένα συμφέροντα. Εἶναι κάποτε καιρὸς σ' αὐτὸν τὸν τόπο, νὰ πάψουμε νὰ ἔχουμε τὴν ψευδαίσθηση ὅτι ἕνα πρόγραμμα μπορεῖ ν' ἀποτελεῖ μιὰν ὀμπρέλλα μὲ ὅλα τὰ εὐχολόγια.

Ποιὸ κόμμα εἶναι τοῦ λαοῦ

Εἶναι πάρα πολὺ εὔκολο νὰ γράψεις ὅτι τὸ κόμμα μας ἐργάζεται γιὰ τὸ λαό, τὸν ἐργαζόμενο λαό, τὸν ἀγρότη, τὸν ἐργάτη, τὸ βιοτέχνη τὸν ἀστό, καὶ γιατὶ ὄχι καὶ τὸ μεγαλοαστό;

Γιατὶ θέλουμε κοινωνικὴ ἁρμονία καὶ κοινωνικὴ εἰρήνη. Αὐτὰ δὲν εἶναι κομματικὰ προγράμματα, αὐτὰ εἶναι εὐχολόγια ποὺ ἀποτελοῦν προπαγάνδα μὲ στόχο τὴ σύγχυση καὶ τὴν ἀποδυνάμωση τῶν πραγματικῶν πολιτικῶν διαδικασιῶν οἱ ὁποῖες μποροῦν νὰ ὁδηγήσουνε στὴν ἀλλαγή.

Τὸ ΠΑΣΟΚ, ξεκάθαρα, εἶναι τὸ κόμμα ποὺ λέει, ἐμεῖς ταυτιζόμαστε μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ ἐργαζόμενου μὴ προνομιούχου Ἕλληνα καὶ δὲν θὰ ἐπαναλάβω πάλι τὸν κύκλο ποὺ αὐτὸ περιλαμβάνει. Μ' αὐτοὺς ταυτιζόμαστε. Δὲν ταυτιζόμαστε οὔτε μὲ τὸ κεφάλαιο οὔτε μὲ τὴν ξένη διείσδυση. Καὶ ἐπειδὴ πιστεύουμε τόσο βαθειὰ ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ χτίσουμε εἴτε σοσιαλισμό, εἴτε νὰ οἰκοδομήσουμε τὴ λαϊκὴ κυριαρχία ἂν ἡ χώρα δὲν εἶναι πρῶτα ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὴν ξένη κατοχή, προβάδισμα δίνουμε στὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία ποὺ ἀποτελεῖ προϋπόθεση καὶ γιὰ τὴ λαϊκὴ κυριαρχία καὶ γιὰ τὸ σοσιαλισμό. Ὅταν τὸ ΚΚΕ(ἐσ.) φτάνει στὸ σημεῖο νὰ ὑποστηρίζει τὴν εἴσοδο τῆς Ἑλλάδας στὴν Κοινὴ Ἀγορά, ἀναγνωρίζει δηλαδὴ τὸ δικαίωμα τῶν μονοπωλίων νὰ λυμαίνεται αὐτὴ τὴ χώρα, παύει νὰ ἔχει σχέσεις μὲ τὸ ἐργατικὸ κίνημα ἢ μὲ τὸ ἀγροτικὸ κίνημα. Πῶς νὰ τὸ κάνουμε! Καὶ ἂν ὁ Μπερλίγκουερ στὴν Ἰταλία ἔχει κατορθώσει νὰ ἔχει 31%, 32%, 33% χαλάλι του ποὺ τὸ κατώρθωσε. Ἀλλὰ ἀνακοινώνει στὸ πρόγραμμά του ὅτι θὰ ἐπιστρέψει στὸν ἰδιωτικὸ τομέα ὅλες τὶς ἐπιχειρήσεις ποὺ ἐθνικοποιήθηκαν, ἢ ἂν ὄχι ὅλες ἕνα μεγάλο τμῆμα. Καὶ ἐρωτᾶμε γιατὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, εἶναι νίκη τῆς ἐργατικῆς τάξης, ἐπειδὴ ὀνομάζεται τὸ κόμμα Κ.Κ. καὶ λέει πὼς ἀνήκει στὴν ἐργατικὴ τάξη; Γι' αὐτὸ τὸ λόγο εἶναι νίκη τῆς ἐργατικῆς τάξης;

Ἐρώτημα στὸ ὁποῖο ἀπαιτεῖται ἀπάντηση.

Γιὰ τὸ ΚΚΕ (ἐξωτ.)

Καθ' ὅσον ἀφορᾶ τὸ ἐξ. στὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἐκεῖ ἡ θέση μας εἶναι πάρα πολὺ σαφής. Τὸ ἐξ. κάνει τὸν ἑξῆς ὑπολογισμό: Στὴν Εὐρώπη, ἔχουν μοιραστεῖ τὰ πράγματα, βάση συμφωνίας Σοβ. Ἑνώσεως καὶ Ἀμερικῆς. Κρίμας, συνεχίζει τὸ ἐξ., ἡ Ἑλλάδα σ' αὐτὴ τὴ συμφωνία βρίσκεται στὸν ἀμερικανικὸ χῶρο. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξει κοινωνικὴ ἀλλαγὴ στὴν Ἑλλάδα μέχρι τὴν ὥρα ποὺ ἀλλαγὴ συμφωνίας ἢ συσχετισμοῦ δυνάμεων στὴν Εὐρώπη θὰ ἐπιτρέψει τὴν ἀπελευθέρωση ἡ ὁποία κατ' ἀνάγκην ἑπομένως εἶναι ἔξωθεν. Ὅταν κρίνουν οἱ μεγάλοι στὰ πλαίσια τῆς ὕφεσης ὅτι μπορεῖ ἡ Ἑλλάδα νὰ ἀποδεσμευτεῖ ἀπὸ τὸ δυτικὸ μπλόκ, τότε καὶ μόνον τότε εἶναι δυνατὴ κάποια λύση. Ἑπομένως τότε τί κάνουμε σὰν πολιτικὴ γραμμή; Κρατᾶμε ψηλὰ τὴ σημαία τῆς ἀδιαλλαξίας καὶ ταυτόχρονα ἀναμένουμε τὴν ὥρα ἐκείνη τὴν χρυσὴ ἐκείνη τὴ στιγμὴ ποὺ οἱ μεγάλοι θὰ ποῦν τὸ ναί.

Γιὰ τὸ ΠΑΣΟΚ, εἶναι ἡ τοποθέτηση τέλεια διαφορετική. Δὲν κάνουμε διαφορετικὴ ἐκτίμηση στὴ πραγματικότητα. Εἶναι ἔτσι πράγματι τὰ πράγματα. Ἔτσι μοιράσηκε ἡ Εὐρώπη. Ἀλλὰ λέμε, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! Ὅποιος βλέπει τὴν πορεία τῆς ἱστορίας, βλέπει πόσες μικρὲς χῶρες κατορθώνουν, ἂν ἔχουν τὴν πίστη καὶ τὴν ἀπόφαση νὰ ἀποσπάσουν τὰ δεσμὰ τῆς κατοχῆς καὶ τὸ κατορθώνουν.

Καὶ ἐπὶ τέλους εἶναι θέμα ἐπιλογῆς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἐὰν εἶναι ἕτοιμος νὰ ἀγωνιστεῖ γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία του, γιὰ νὰ χαράξει ἐκεῖνος τὴν πορεία του, ἐδῶ ὁ στίβος, ἐδῶ ὁ ἀγώνας, ἰδοὺ ἡ Ρόδος ἰδοὺ καὶ τὸ πήδημα.

Γιατὶ γίνεται τὸ ξεκαθάρισμα

Τερματίζω μ' αὐτὸ καὶ θέλω νὰ τονίσω ἂν τὰ λέω αὐτὰ τὰ πράγματα, δὲν εἶναι γιατὶ θέλω νὰ κτυπήσω τὰ κόμματα. Ὁ καθένας εἶναι νοικοκύρης στὸ σπίτι του. Θέλω νὰ καθορίσω τὴν ταυτότητα τοῦ Κινήματός μας ἡ ὁποία μάλιστα τότε θὰ ἐπιτρέψει εὐχερῶς συμμαχίες, διότι δὲν θὰ ὑπάρχει καμμιὰ σύγχυση.

Τρίτο θέμα: Θέλω νὰ πῶ λίγα λόγια, ὄχι λεπτομέρειες, γιὰ τὴν περίφημη καὶ διαρκῶς διαφημιζόμενη διάσπαση στὶς τάξεις τοῦ ΠΑΣΟΚ. Τὰ λόγια θὰ εἶναι λίγα ἀλλὰ ἐλπίζω νὰ πᾶνε στὴν καρδιὰ τοῦ θέματος. Κάναμε ἕνα ἀρχικὸ λάθος καὶ τὸ λάθος εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἰδικό μου. Τὸ ἀρχικὸ λάθος ἦταν ὅτι ὅταν ἡ Δημοκρατικὴ Ἄμυνα μπῆκε στὸ ΠΑΣΟΚ καὶ ἔγινε συνιδρυτικὸ μέλος τοῦ ΠΑΣΟΚ, μπῆκε σὰν ὁμάδα ἐπίσημα. Ναί, μὲν εἴπαμε, ὅλοι μπαίνουμε σὰν ἄτομα, ἀλλὰ εἶναι γεγονὸς ὅτι ἡ Δ.Α. μπῆκε μὲ ποσοστά. Πράγματι ἔπρεπε νὰ ξέρουμε καὶ ἐμεῖς κι ἐκεῖνοι ὅτι ὅταν μπαίνεις σ' ἕνα κίνημα μὲ ποσοστά, τὸ κλίμα αὐτὸ δημιουργεῖ ἀμέσως, τάχιστα, πολώσεις οἱ ὁποῖες ἔχουνε διαλυτικὸ χαρακτήρα γιὰ τὸ κίνημα. Θέλω νὰ πῶ, ὅτι ἐγὼ τουλάχιστον, προσωπικὰ προσπάθησα μὲ κάθε τρόπο, νὰ δημιουργήσω τὴ βάση ὁμοιογένειας ἀνάμεσα στὴν Ἄμυνα καὶ στὸ ὑπόλοιπο τμῆμα τῆς ὀργάνωσης. Μείναμε ὅμως πάντα ὅμως πάντοτε στὰ ποσοστά.

Τρεῖς στὸ Ε.Γ., 1)4 τῆς ΚΕ, τρεῖς ἀπὸ τὶς 10 ἢ 11 ὑπευθυνότητες τῶν ἐπιτροπῶν. Θυμοῦμαι στὴν δεύτερη Κ.Ε. πώς, ὅταν αὐξήθηκε ὁ ἀριθμός, δὲν πρόκειται νὰ ρθῶ σὲ ὄνομα, κάποιος σηκώθηκε καὶ εἶπε,«νὰ αὐξηθεῖ ὁ ἀριθμὸς τῆς ΚΕ ἀλλὰ νὰ τηρηθῆ ἡ συμφωνία γιὰ τὰ ποσοστά». Μῆνες πολλοὺς ἀργότερα μιλάγαμε ἀκόμα γιὰ τὰ ποσοστά.

Ἡ κρίση στὴν κορυφὴ τοῦ ΠΑΣΟΚ

Λοιπὸν εἴχαμε τὰ προβλήματα τῶν ποσοστῶν. Αὐτὸ ἐκδηλώθηκε μὲ πάρα πολλοὺς τρόπους.

Ὅταν ξεκινᾶμε μὲ ἀντιθέσεις, καὶ ποσοστά, ἀρχίζουν οἱ πολώσεις.

Ἄλλο σημεῖο ἔκφρασης αὐτῆς τῆς ἀντίθεσης, καὶ πηγαίνουμε τώρα σὲ διαφορὲς κάπως βαθύτερες, αὐτὲς ποὺ ἀφοροῦν τὶς δημοκρατικὲς διαδικασίες. Ἡ Ἄμυνα εἶχε καὶ ἔχει μιὰ ἐντελῶς ἰδιαίτερη ἑρμηνεία τῆς ἔννοιας τῆς Δημοκρατικῆς διαδικασίας. Ὅπως τουλάχιστον τὴν ἑρμήνευσα ἐγώ, εἶχε δυὸ στυλοβάτες. Ἕνας στυλοβάτης, ὅπως τουλάχιστον λεγότανε, ἦταν ὁ αὐτοπροσδιορισμὸς τῆς βάσης καὶ τῶν ὀργάνων. Αὐτοπροσδιορισμὸς σήμαινε ὅτι κάθε ἐπιτροπὴ μποροῦσε νὰ πάρει τὸ δρόμο της. Καὶ ἂν κάθε ἐπιτροπὴ πάρει τὸ δρόμο της, θυμίζει τὴν περίπτωση ἑνὸς καβαλάρη μὲ δυὸ ἄλογα.

...Τὴν ξέρετε πολὺ καλά. Αὐτὴ ἦταν τουλάχιστον ἡ δικιά μου ἀντίληψη καὶ ἡ ἀντίληψη πολλῶν ἄλλων. Τὸ δεύτερο σχετικὰ μὲ τὴν ἑρμηνεία τῆς δημοκρατικῆς διαδικασίας εἶναι, πολλαπλᾶ κέντρα ἀποφάσεων. Πολλαπλᾶ κέντρα ἀποφάσεων, εἶναι μιὰ λογικὴ τοποθέτηση ἂν ὑπάρχει δομημένη ἱεράρχιση τῶν κέντρων ἀπόφασης. Ἀλλὰ σὲ ἕνα κίνημα σὰν τὸ δικό μας ποὺ μόλις εἶχε ξεκινήσει, ποὺ εἶχε μιὰ ἀδιαμόρφωτη βάση ποὺ μόλις ἀπὸ ὁμάδες πρωτοβουλίας μεταβαλλότανε σὲ τοπικὲς ὀργανώσεις καὶ κλαδικὲς ὀργανώσεις καὶ ὕστερα εἶχε ἀπάνω - ἀπάνω μιὰ Κεντρικὴ Ἐπιτροπή, χωρὶς δομή, χωρὶς πυραμίδα, χωρὶς ἐπαρκεῖς ἐπαφές, πολλαπλᾶ κέντρα ἀπόφασης σήμαιναν πάλι τὸ ἴδιο πράγμα δηλαδὴ διαλυτικὴ πορεία. Ὑπάρχει ἕνα τρίτο πράγμα ποὺ δὲν λέγεται, δὲ γράφεται, ἀλλὰ στὴν πράξη τὸ ζήσαμε καὶ τὸ ζήσαμε σὲ βαθμὸ πάρα πολὺ μεγάλο.

Ἡ δημοκρατικὴ διαδικασία

Ἡ δημοκρατικὴ διαδικασία ἔχει δυὸ προϋποθέσεις βασικά, ἡ μιὰ εἶναι μιὰ σχετικὴ ὁμοιογένεια στοὺς στόχους, τὸ ἐλάχιστο τὴν ἀγάπη πρὸς τὸ Κίνημα.

Ὑπάρχει κι αὐτὴ ἡ περίπτωση. Κάποιος ποὺ ἀγαπᾶ τὸ Κίνημα καὶ δὲν πιστεύει στοὺς στόχους.

Δεύτερο εἶναι ἡ ὑπευθυνότητα καὶ ἡ πειθαρχία. Ἡ δημοκρατικὴ διαδικασία ὁδηγεῖ στὴ διάλυση ἂν δὲν συνδυάζεται μὲ πειθαρχία στὶς ἀποφάσεις καὶ ὑπευθυνότητα. Τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς Ἄμυνας ἦταν —δὲν μιλῶ γιὰ ὅλα τὰ πρόσωπα, προσέξτε, μιλῶ γιὰ ἕνα πυρῆνα, γιὰ μιὰ ὁμάδα, δὲν ἀναφέρομαι σὲ πρόσωπα— ὅτι ἐλαμβάνοντο ἀποφάσεις, ἂς ποῦμε στὸ Ε.Γ., ὁμόφωνα ὅπως καὶ τὰ πρακτικὰ μποροῦν νὰ ἀποδείξουν.

Ὅταν πηγαίναμε στὴν ΚΕ, ἡ Ἄμυνα ἔπερνε ἄποψη διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν εἰσήγηση τὴν ὁμόφωνη τοῦ Ε.Γ. στὴν ὁποία εἶχε συμμετάσχει. Καὶ ὅταν ἔλεγες μὰ γιατὶ αὐτό, δὲν εἶναι δικαίωμα μέλους, σὰν μέλος, νὰ διαφωνήσει μὲ ἀπόφαση ὀργάνου; Ἐκεῖ τὴν πήραμε τὴν ἀπόφαση σὰν ὄργανο, ἐδῶ σὰν μέλη μποροῦμε νὰ διαφωνήσουμε μὲ τὴν ἀπόφαση τοῦ ὀργάνου. Εἶναι μιὰ λογικὴ ἀλλὰ γιὰ μένα μιὰ λογικὴ ποὺ ὁδηγεῖ καὶ πάλι στὴ διάλυση. Καὶ ὑπῆρχε ἡ τάση ποὺ ἐπιβεβαιώθηκε τόσες φορὲς δυστυχῶς πικρά, οἱ ἀποφάσεις νὰ παίρνωνται ἔξω ἀπὸ τὰ ὄργανα, ἔξω καὶ ἀπὸ τὸ ΠΑΣΟΚ σὲ ἄλλους χώρους. Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες ἦτανε δύσκολη ἡ ἀποφυγὴ τῆς σύγκρουσης.

Θέλω νὰ προσθέσω καὶ κάτι ἄλλο. Ἔχουμε ἀναφέρει τὸ ἰδεολογικὸ θέμα καὶ ἔχω πεῖ στὸν Τύπο ὅτι ἡ θέση τῆς Ἄμυνας εἶναι σοσιαλδημοκρατική. Αὐτὸ θέλει δυὸ λόγια, ἐπειδὴ μ' ἀρέσει νὰ λέω ὑπεύθυνα πράγματα. Πρῶτον, δὲν ἀφορᾶ ὅλα τὰ μέλη τῆς Δημοκρατικῆς Ἄμυνας. Ὑπάρχουν μέλη τῆς Δημοκρατικῆς Ἄμυνας ποὺ εἶναι σοσιαλιστές. Ἀλλὰ ἡ Ἄμυνα ἔχει ἕνα ντοκουμέντο — κλειδὶ τὸ ὁποῖο καλῶ ὅλους νὰ διαβάσουν εἶναι τῆς 2ας Σεπτέμβρη 1974, μιὰ ἀκριβῶς μέρα πρὶν ἀπὸ τὴ διακήρυξη τῆς 3ης Σεπτέμβρη.

Διαβάστε, καὶ κεῖ θὰ δεῖτε τὴν πίστη στὸν ρεφορμισμό, τὴ δυνατότητα δηλαδὴ τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος μὲ ὁριακὲς ἀλλαγὲς ν' ἀλλάξει μορφὴ σὲ χρόνο. Μὰ αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι καὶ ἡ θεωρία τῆς σοσιαλδημοκρατίας. Δὲν ἔχετε παρὰ νὰ συγκρίνετε τὴ διακήρυξη τῆς 3ης Σεπτέμβρη μὲ τὴ διακήρυξη τῆς 2ας Σεπτέμβρη. Σᾶς καλῶ νὰ τὸ κάνετε καὶ νὰ συναγάγετε τὰ δικά σας συμπεράσματα. Σ' αὐτὸ ἀπάνω στηρίζεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ θέση τῆς Ἄμυνας εἶναι σοσιαλδημοκρατική.

Ἡ διάλυση τῆς Κ.Ε.

Ὑπάρχουν ἕνα - δύο θέματα δευτερεύοντα στὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἀναφερθῶ, λέγεται ὅτι διέλυσα καὶ τὴν ἐκλεγμένη ἀπὸ τὸ Προσυνέδριο Κ.Ε. Αὐτὸ δὲν εἶναι ἀληθές, γιατὶ ἡ πλειοψηφία τῶν μελῶν τῆς ΚΕ ἔθεσε τὶς παραιτήσεις τους στὴ διάθεσή μου καὶ ζήτησαν τὴν ἄμεση προσφυγὴ στὴ βάση. Ἀλλὰ βέβαια αὐτοὶ ποὺ κόπτονται γιὰ τὴ δημοκρατικὴ διαδικασία δὲν ἀναγνωρίζουν κἂν τὰ δικαιώματα τῆς πλειοψηφίας. Ἡ ἐκλεγμένη ἀπὸ τὸ Προσυνέδριο Κ.Ε., διελύθη καὶ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ κάνει ὅ,τι δήποτε ἄλλο. Ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ ἕνα τόσο μεγάλο ποσοστὸ τῆς Ἐπιτροπῆς βγαίνει στὸν Τύπο καὶ χτυπάει τὸ ΠΑΣΟΚ, ὕστερα βέβαια ἀπὸ ἀπόφαση διαγραφῆς μελῶν ἢ θέσης τους ἐκτὸς Κινήματος, ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ συμβαίνει αὐτὸ σὲ τέτοια κλίμακα πραγματικὰ ἦταν γιὰ τοὺς ὑπόλοιπους ἀδύνατο νὰ λειτουργήσουν μὲ τὸ κῦρος ποὺ ἀπαιτεῖ μιὰ Κ.Ε. Καὶ ἔγινε ἀπαραίτητη πάλι ἡ προσφυγὴ στὴ βάση καὶ ἐπειδὴ ἀναφέρθηκα στὴν προσφυγὴ στὴ βάση θέλω νὰ πῶ ὅτι αὐτὴ τὴν ὥρα προγραματίζουμε πάρα πολὺ προσεκτικά, βῆμα - βῆμα, καὶ γι' αὐτὸ δὲν ὑπάρχει ἀκόμα λεπτομερειακὴ ἐγκύκλιος ἡ ὁποία πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ φύγει ἀπὸ δῶ ἀρχὲς τῆς ἑβδομάδας, προγραμματίζουμε ὀκτὼ ἢ ἐννέα περιφερειακὲς συνελεύσεις σὲ κλίμακα τέτοια καὶ μὲ διαδικασία τέτοια ποὺ θὰ ἐγγυηθοῦν μὲ κάθε δυνατὸ τρόπο τὴν ἀμεθόδευτη ἔκφραση τῆς βάσης, στὸ μέτρο ποὺ αὐτὸ εἶναι ἀνθρωπίνως δυνατὸ καὶ ἀνθρωπίνως δυνατὸ σὲ ἕνα Κίνημα ποὺ ἀκόμη εἶναι ἀρκετὰ νέο.

Μὲ τὸ τέρμα αὐτῶν τῶν περιφερειακῶν συνελεύσεων θὰ ὑπάρξει Πανελλαδικὴ Συνδιάσκεψη γιὰ τὴν ἐκλογὴ Κεντρικῶν Ὀργάνων.

Μένει ἕνα ἄλλο θέμα, σχετικὰ μὲ τὶς περίφημες διαγραφές. Ὑπάρχουν δυὸ κατηγορίες... Ἐκεῖνοι ποὺ ἀποτέλεσαν τὴν ὁμάδα καὶ ποὺ ἔδρασαν συστηματικά.

Πρέπει νὰ σᾶς πῶ ὅτι στὸν χῶρο τῶν Κ.Ο. ἐδόθηκαν ἐξηγήσεις ἀπὸ μέλος τῆς διασπαστικῆς ὁμάδας, καθαρά, γιὰ κίνηση 50 ἀτόμων, μὲ μακρὰ ἱστορία, πρὶν ἀπὸ τὸ προσυνέδριο γιὰ ἐνοικίαση γραφείων, τηλεφώνων, ἔκδοση ἐντύπων. Ὅταν ρωτήθηκε, μὰ πῶς αὐτὸ συμβιβάζεται μὲ συμμετοχὴ στὸ ΠΑΣΟΚ; Ἡ ἀπάντηση ἦτανε μὰ αὐτὸ εἶναι τάση καὶ εἶχε ἀναγνωρισθεῖ στὴν συνιδρυτικὴ διακήρυξη ἡ ὕπαρξη τάσεων. Τάσεων, ναί, ὀργανωμένων ὁμάδων ποὺ ἐκφράζουν τὶς τάσεις ὄχι τότε, ὄχι τώρα, ὄχι αὔριο.

Καὶ ἐπὶ ἑνὸς προσωπικοῦ θέματος. Μοῦ ἀποδίδεται καισαρισμὸς καὶ πολλὰ τὰ ἐπίθετα ποὺ τὸ συνοδεύουν. Εἶναι ἡ ἀλήθεια τελείως διαφορετική. Ἂν πράγματι εἶχα προσπαθήσει νὰ παίξω τὸ ρόλο ἀρχηγοῦ καὶ ὄχι προέδρου ἂν δὲν εἶχα σεβαστεῖ τὶς διαδικασίες μέσα σ' αὐτὸ τὸ Κίνημα, ἂν δὲν εἶχα ξοδέψει ἀτελείωτες ὧρες σὰν ἁπλὸ μέλος τοῦ ΕΓ, ἐὰν δὲν εἴχαμε καταλήξει ὕστερα ἀπὸ ἀνοιχτὴ συζήτηση σὲ ὁμόφωνες ἀποφάσεις, ἂν εἶχα ἐπιβάλει τὴ γνώμη μου λέγοντας, εἶμαι Πρόεδρος, τότε ἡ κατηγορία θὰ στεκόταν. Ἡ μόνη στιγμὴ ποὺ χρησιμοποίησα, μπορεῖ νὰ πεῖ κανείς, μέθοδο ποὺ δὲν ἔβγαινε ἀπὸ τὴ διαδικασία ἦταν ὅταν ἀποφάσισα ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑπάρξει διάσπαση καὶ ἡ διάσπαση δὲν βρίσκεται ποτὲ μέσα σὲ διαδικασίες κανενὸς καταστατικοῦ.

Σεβαστὲς οἱ διαφωνίες

Μὲ ἐρώτησαν στὴ Λάρισα, μιὰ πολὺ ὡραία ἐρώτηση. Ἐὰν αὐτὸ συνέβη, τί μπορεῖτε νὰ μᾶς πεῖτε γιὰ τὸ μέλλον, μήπως ξανασυμβεῖ. Καὶ ἡ ἀπάντηση ποὺ ἔδωσα ὑπεύθυνα εἶναι ἡ ἀπάντηση ποὺ σᾶς δίνω ἐδῶ: Διαφωνία μέσα στὴν ὀργανώσηση ταωθρκ ωθργ γθὶ τσὸ γάνωση ὄχι μόνον εἶναι δυνατή, εἶναι σεβαστή. Αὐτὴ τὴν ὥρα, μέσα στὰ συντονιστικὰ ὄργανα τοῦ Κινήματος, αὐτὴ τὴ στιγμὴ μὲ ὑπευθυνότητα, εἶναι πρόσωπα ποὺ ὑπέγραψαν κείμενα, ἀλλὰ ποὺ δὲν δέχτηκαν οἱ ὑπογραφές τους νὰ δημοσιευτοῦν. Διαφωνία, ἔμπρακτα ἀποδεικνύεται, εἶναι σεβαστή, τιμᾶται σ' αὐτὸ τὸ Κίνημα. Δὲν τιμοῦμε ὅμως ὁμαδοποίηση, ὑπονόμευση, διάλυση. Ἐὰν σ' αὐτὸ τὸ Κίνημα, —ποὺ εὔχομαι ποτὲ νὰ μὴ συμβεῖ— παρουσιαστεῖ μιὰ ὁμάδα, μιὰ φράξια ἡ ὁποία προσπαθήσει νὰ τὸ δυναμιτίσει ἢ νὰ τὸ ἀποπροσανατολίσει, σᾶς βεβαιώνω ὅτι θὰ προχωρήσουμε καὶ πάλι στὴν ἐγχείρηση. Δὲν μπορεῖ ἀλλοιώτικα τὸ ΠΑΣΟΚ νὰ ἀνταποκριθεῖ στὴν ἱστορική του ἀποστολή. Πρέπει νὰ ξέρη ὁ κόσμος ἐπὶ τέλους ποῦ πιστεύει στὸ ΠΑ.ΣΟ.Κ., τί εἶναι καὶ ποῦ πηγαίνει τὸ ΠΑΣΟΚ. Ἤθελα νὰ πῶ ἐπίσης ὅτι ὑπάρχουν δύο κατηγορίες ἀτόμων ποὺ βρίσκονται ἐκτὸς Κινήματος.

Μιὰ κατηγορία ἐκείνων ποὺ πραγματικὰ ξεκίνησαν αὐτὴ τὴν ἱστορία καὶ ὑπάρχει καὶ κατηγορία ἀνθρώπων καὶ εἶναι γνωστοὶ τουλάχιστον σὲ μένα, οἱ ὁποῖοι ἂν προχώρησαν σὲ ἀνοιχτὴ στὸν Τύπο διαφωνία μὲ μένα ἢ μὲ τὸ Ε.Γ. ἢ μὲ τὸ ΠΑΣΟΚ τὸ ἔκαναν ἀπὸ συναισθηματικοὺς λόγους, ἀπὸ λόγους ἀλληλεγγύης πρὸς πρόσωπα τὰ ὁποῖα εἶχαν τεθεῖ ἐκτὸς Κινήματος. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι αὐτὴ ἡ δεύτερη κατηγορία, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχει τὴν ἴδια τύχη ὅπως ἡ πρώτη.

Γι' αὐτὸ τὸν λόγο, ὅταν θὰ ὑπάρξει νέα Κ.Ε. αὐτὴ ἡ Κ.Ε. μὲ εἰσήγηση μελῶν τοῦ Κινήματος ἢ καὶ δική μου μπορεῖ ἀντικειμενικὰ νὰ ἐξετάσει τὸ θέμα ἀποκατάστασης μέλους ποὺ ἀπὸ συναισθηματικοὺς καὶ μόνο λόγους συνταυτίστηκε μὲ τὴ διασπαστικὴ ὁμάδα. Αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη δήλωση ποὺ μπορῶ νὰ κάνω. Σήμερα εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπάρξη ἄλλη λύση. Ὅταν ὑπάρξει Κ.Ε., τότε ἐκεῖνο τὸ ὄργανο, μὲ εἰσήγηση μελῶν του ἢ ἄλλου εἶναι δυνατὸ νὰ ἐξετάσει ἀντικειμενικὰ κάθε περίπτωση, πλὴν ἐκείνων ποὺ ἀποτέλεσαν τὴν ὁμάδα καὶ προώθησαν τὴ διάσπαση καὶ τὴν ὑπονόμευση τοῦ Κινήματος.

Καὶ τώρα ἕνα τέταρτο καὶ τελευταῖο θέμα. Ἀφορᾶ τὶς Κλαδικὲς Ὀργανώσεις. Ἐσᾶς. Σ' αὐτὸ θὰ μποροῦσε νὰ μιλήση κανεὶς πολλὲς ὧρες, καὶ θὰ πρέπει κάποτε νὰ κάνουμε καὶ σεμινάρια πάνω στὸ τί εἶναι οἱ Κλαδικὲς Ὀργανώσεις καὶ τί ρόλο παίζουν. Κάνουμε τὴ διάκριση ἀνάμεσα σὲ ἐργατοϋπαλλήλους καὶ σὲ ἐπιστήμονες. Εἶναι μιὰ διάκριση σήμερα στὸν τόπο μας, ἀναπόφευκτη. Εἶναι μιὰ διάκριση ποὺ ἐλπίζουμε κάποτε, στὴν κοινωνία ποὺ ὁραματιζόμαστε νὰ ἐξαλειφθῆ. Νὰ μὴν ὑπάρχη διάκριση κάποτε, στὸ ἀπώτερο μέλλον ἀνάμεσα σὲ πνευματικὴ καὶ σὲ χειρονακτικὴ ἐργασία. Ἀλλὰ ἡ πραγματικότητα σήμερα δὲν εἶναι αὐτή. Ὑπάρχει, καὶ κάνει νόημα νὰ ὑπάρχουν κλαδικὲς ἐπιστημόνων καὶ κλαδικὲς ἐργατοϋπαλλήλων. Αὐτὸ δὲν σημαίνει πὼς δὲν πρέπει μὲ κάθε τρόπο νὰ δώσωμε τὸ χέρι, νὰ προσπαθήσουμε σιγὰ - σιγὰ νὰ φτιάξουμε μέσ' τὰ πλαίσια τοῦ ΠΑΣΟΚ τὸ κλίμα ἐκεῖνο ποὺ θέλουμε νὰ δοῦμε κάποτε νὰ ξαπλώνεται σ' ὅλη τὴ χώρα.

Τὸ κοινωνικὸ σύνολο: Ἐπιστήμονες

Εἰδικὰ γιὰ τοὺς ἐπιστήμονες. Ἀποτελοῦν τὴν ἐποχὴ ἰδιαίτερα ἕνα πολὺ ἐνδιαφέρον κοινωνικὸ καὶ πολὺ σημαντικὸ κοινωνικὸ στρῶμα. Εἶναι τάξη κοινωνική; Ὄχι. Εἶναι στρῶμα. Δὲν πρόκειται νὰ μποῦμε σὲ κοινωνιολογικὴ ἀνάλυση. Ἡ τάξη ἔχει πολλὲς προϋποθέσεις ποὺ δὲν ἱκανοποιοῦνται ἀπὸ τὴν λέξη ἐπιστήμονα ἢ τὴ μάζα τῶν ἐπιστημόνων. Οἱ ἐπιστήμονες ἱστορικὰ εἶναι λίγο διχασμένοι. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ ἡ ἐργασία τους εἶναι ἐξαρτημένη ἐργασία, μὲ ἐξαίρεση τῶν ἐλευθέρων ἐπαγγελμάτων. Βέβαια ἐκεῖ εἶναι ἐπιχειρηματίες, ἂν θέλεις, ἀλλὰ ὅλοι οἱ ἄλλοι πουλᾶνε τὴν ἐργασία τους, τὸ ἐργατικό τους δυναμικό. Ἔχουν ἐξαρτημένη σχέση. Καὶ αὐτὸ εἶναι κάτι ποὺ τοὺς συνδέει, φυσικά, στὴν κοινωνικὴ δομή, μὲ τοὺς ἐργάτες ποὺ κι, αὐτοὶ πουλᾶνε τὴν ἐξαρτημένη ἐργασία τους. Ταυτόχρονα οἱ ἐπιστήμονες, στὸ μέτρο ποὺ πουλᾶνε τὴν ἐργασία τους, βρίσκονται συνήθως κοντὰ στὰ κέντρα ἀπόφασης τῶν παραγωγικῶν μονάδων στὶς ὁποῖες προσφέρουν καὶ εἶναι εὔκολο νὰ ταυτιστοῦν καμμιὰ φορά, τόσο μὲ τὴν ἡγεσία τῆς παραγωγικῆς μονάδος, τὴν διοίκηση, ὅσο καμμιὰ φορὰ καὶ μὲ τὴν ἰδιοκτησία. Ὑπάρχει ἑπομένως μιὰ Σκύλα καὶ μία Χάρυβδις, δύο σκόπελοι ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους ὁ ἐπιστήμονας κινεῖται. Ὅμως στὴν ἐποχὴ ποὺ περνᾶμε, ὁ ρόλος τοῦ ἐπιστήμονα — ὅσο πιὸ ἀναπτυγμένη εἶναι ἡ βιομηχανία καὶ ἡ οἰκονομία τῆς χώρας — τόσο πιὸ σημαντικὸς εἶναι αὐτὸς ὁ ρόλος. Μέχρι τὴν εἰσαγωγὴ τοῦ αὐτοματισμοῦ μάλιστα, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιστημόνων στὸ ἐργατικὸ δυναμικὸ μιᾶς μοντέρνας ἐπιχείρησης ὅλο καὶ αὐξάνει σὲ βάρος τοῦ χειρόνακτα. Καὶ πραγματικὰ φτιάνεται ἕνα νέο στόμα, ὁ Γκάλμπρεθ τὸ ὀνόμασε τεχνοδομὴ καὶ ἐναπέθεσε ὁ Γκάλμπρεθ σ' αὐτὸ τὴ μεγάλη κοινωνικὴ ἀλλαγή, ὅτι ἡ ἀλλαγὴ θὰ ἔρθει ἀπὸ τὴν τεχνοδομή. Χωρὶς ἀμφιβολία ἔχω τεράστιο σεβασμὸ καὶ ἐκτίμηση σ' αὐτὴ τὴν τεχνοδομή, ἀλλὰ δὲν συμμερίζομαι τὴν αἰσιοδοξία τοῦ Γκάλμπρεθ γιὰ τὸν ἐπαναστατικὸ ρόλο τῆς τεχνοδομῆς. Ἔχει πολλὲς ἀνασχέσεις ἡ τεχνοδομή. Πάρα πολλές. Συμμετέχει σ' ἕνα μέτρο στὴν ἀπόλαυση τῆς ὑπεραξίας τῆς κοινωνίας. Δηλαδὴ οἱ ἀμοιβὲς τῆς γενικώτερα, δὲν μιλῶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα, γενικώτερα, παγκόσμια, εἶναι σημαντικὰ καλύτερες τοῦ ἁπλοῦ ἐργάτη. Καὶ γι' αὐτὸ ἔχει μιὰ διχασμένη προσωπικότητα καὶ γι' αὐτὸ καμμιὰ φορὰ ὁ ἴδιος ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ κινηθεῖ πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ πρὸς τὰ ἀριστερά, κάτι ποὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὶς συνθῆκες. Ὄχι ὀπορτουνιστικά. Προσέξτε, δὲν μιλῶ γιὰ ὀπορτουνισμό. Μιλῶ γιὰ ἀντικειμενικὴ τοποθέτηση στὴν κοινωνικὴ δομή. Σὲ μιὰ χώρα ὅμως σὰν τὴν Ἑλλάδα ποὺ πραγματικὰ οἱ προοπτικὲς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης στὰ πλαίσια τοῦ καπιταλισμοῦ εἶναι μέτριες, εἶναι ἀνύπαρκτες, ἐκτὸς ἂν ἐννοοῦμε ὅτι αὐτὸ ποὺ συνέβη ἦταν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη, ὁπότε εἴμαστε ὅλοι σύμφωνοι — συνέβει καὶ πρέπει νὰ εἴμαστε ὅλοι εὐτυχεῖς.

Ὁ ρόλος τοῦ ἐπιστήμονα στὴν ἀλλαγή

Ἀλλὰ ἂν ἐννοοῦμε αὐτὸ ποὺ συνέβη καὶ ποὺ δὲν μπορεῖ καὶ νὰ συνεχιστεῖ, ὅπως γρήγορα θὰ μάθουμε ὅλοι, ὅσα μέτρα κι' ἂν περάσουν οἱ κυβερνήσεις καὶ ὅσα δάνεια κι' ἂν κάνουν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, τότε στὴν περίπτωση αὐτή, ἡ τεχνοδομὴ ἡ δικιά μας, δηλαδὴ ὁ ἐπιστημονικὸς χῶρος αὐτὸς εἶναι ἀσφαλέστατα χῶρος ὁ ὁποῖος θὰ παίξει ρόλο σημαντικώτατο στὴν ἀλλαγή. Καὶ τὴν συνειδητοποίηση τῆς ἀνάγκης γιὰ τὴν ἀλλαγὴ καὶ στὴν πρωτοπορία πολλὲς φορὲς γι' αὐτὴ τὴν ἀλλαγή. Δὲν ὑπάρχει γι' αὐτὸ σὲ μένα ἀμφιβολία. Ὑπάρχει κι' ἕνας ἄλλος λόγος ποὺ ὠθεῖ τὸν ἐπιστήμονα, τὴν τεχνοδομή, πρὸς τὸ σοσιαλισμό, τὸ σοσιαλισμὸ ποὺ πιστεύει τὸ ΠΑΣΟΚ.

Ἀποκεντρωμένος σοσιαλισμὸς μὲ αὐτοδιαχείρηση. Ἀκριβῶς στὸ μέτρο ποὺ ἀναπτύσσεται ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος, στὸ μέτρο ἐκεῖνο ἡ ἐξαρτημένη ἐργασία του, ἡ τυφλὴ χρησιμοποίησή του ἀπὸ διοικητὲς ποὺ ἐξυπηρετοῦν τοὺς δικούς τους στόχους δημιουργεῖ τὸν πυρῆνα τῆς ἀντίθεσης καὶ τὸν ὠθεῖ στὰ κινήματα τῆς ἀλλαγῆς. Γιατὶ ἡ λέξη τεχνοκράτης πρέπει νὰ ξέρετε εἶναι πραγματικὰ μιὰ λέξη οὐδέτερη. Ὁ τεχνοκράτης, ἡ λέξη τεχνοκράτης, ἔχει γιὰ μένα τουλάχιστον, ἀρνητικὴ σημασία. Γιατί; Γιατὶ ὁ τεχνοκράτης εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος λέει: «ἐγὼ εἶμαι ἐπιστήμονας καὶ ξέρω νὰ κάνω αὐτό. Αὐτὸ τὸ πουλάω. Τὸ πουλάω σ' ἐκεῖνον ποὺ θὰ μὲ πληρώσει καλὰ ἢ ὁ ὁποῖος θὰ μοῦ δώσει δύναμη, γιατὶ θέλω καὶ αἴσθημα δυνάμεως».

Καὶ θὰ τὸ πουλήσω ἄσχετα ἀπὸ τὶς ἐπιπτώσεις ποὺ θὰ ἔχει στὴν κοινωνία, στὸ περιβάλλον. Αὐτὴ εἶναι ἡ δουλειά μου. Εἶναι ἡ φιλοσοφία τοῦ Κίσσινγκερ. Ὄχι τοῦ Ὀπενχάϊμερ, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἔφτιαξε τὴ βόμβα αἰσθάνθηκε πὼς δὲν μποροῦσε νὰ ζήση μὲ τὸν ἑαυτό του. Δὲν ἦταν τεχνοκράτης ὁ Ὀπενχάϊμερ. Ὁ Κίσσινγκερ τί παίρνει; μεγάλο μισθό; Δὲν νομίζω πὼς αὐτὸ τὸν συγκινεῖ. Τὸν συγκινεῖ τὸ αἴσθημα τῆς δύναμης. Καὶ οἱ περίφημοι τεχνοκράτες τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ποὺ παίζουν καὶ διαμορφώνουν πολιτικὰ συστήματα, ποὺ πηγαίνουν σὲ γενοκτονία, ποὺ ἐξαφανίζουν πληθυσμούς, τὸ κάνουν μὲ τὸ κέφι τοῦ τεχνοκράτη ποὺ προσφέρει ἐξυπνάδα καὶ γνώσεις σὲ κάποιον. Καὶ σὰν ἀντάλλαγμα ἔχει τὴν χαρὰ ὅτι διαθέτει τόση δύναμη νὰ πλάθει κοινωνίες, νὰ πλάθει πολιτικὰ συστήματα.

Τεχνοκράτης — ἐπιστήμονας. Ἄλλο τὸ ἕνα ἄλλο τὸ ἄλλο...

Ὁ τεχνοκράτης δὲν ἔχει συνείδηση, δὲν ἔχει τοποθέτηση μέσα στὴν κοινωνικὴ δομή. Εἶναι πληρωμένο χέρι. Εἶναι ὅπως πληρώνεις κάποιον γιὰ νὰ κάνει μιὰ δολοφονία, πληρώνεις τὸν τεχνοκράτη νὰ σοῦ βγάλει τὴ δουλειά. Λοιπὸν «τεχνοκράτης» δὲν εἶναι οὐδέτερη λέξη. Τεχνικὸς εἶναι, ἐπιστήμονας εἶναι, τεχνοδομὴ εἶναι, ἀλλὰ αὐτὸ ποὺ τὸ ΠΑΣΟΚ δὲν δέχεται, εἶναι τὴν τεχνοκρατία.

Δέχεται τεχνικούς, ἐπιστήμονες μὲ κοινωνικὴ συνείδηση καὶ κοινωνικὴ τοποθέτηση.

Ὑπάρχει τὸ μέγα ἐρώτημα, τί κάνουν οἱ Κλαδικὲς Ὀργανώσεις. Ἀκούγεται ὅτι θὰ τὶς διαλύσουν. Ψεῦδος μέγα. Οἱ Κλαδ. Ὀργανώσεις ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστο ὀργανικὸ τμῆμα τοῦ ὅλου Κινήματος. Οἱ Κλαδ. Ὀργανώσεις μὲ τρόπο ποὺ ἐπεξεργαζόμαστε ἄμεσα θὰ συμμετάσχουν κι' αὐτὲς στὶς περιφερειακὲς καὶ στὴν Πανελλαδικὴ Συνέλευση. Τὸ ἔργο τῶν Κ.Ο. εἶναι πολύπλοκο. Ἡ Κ.Ο. βέβαια εἶναι ἡ πρωτοπορία γιὰ τὴν ἀνάπτυξη συνδικαλιστικοῦ Κινήματος καὶ ἐνῶ τὸ Κίνημα στὸ σύνολό του δὲν ταυτίζεται μὲ τὸν Συνδικαλισμὸ εἶναι ἀπαραίτητο νὰ τὸν περιέχει. Δεύτερο οἱ Κ.Ο. μποροῦν νὰ παίξουν ἀποφασιστικὸ ρόλο στὸν προγραμματισμὸ καὶ τὴν ἐκπόνηση μελετῶν γιὰ τὶς ὁποῖες τόσο πολὺ διψᾶμε. Καὶ θὰ πρέπει κάπως νὰ κινητοποιήσουμε τὸ δυναμικὸ τῶν ἐπιστημῶν γιὰ νὰ μπορέσουμε πραγματικὰ νὰ ἔχουμε σοβαρὸ πρόγραμμα μακροπρόθεσμο, ὅπως καὶ νὰ ἔχουμε ξεκαθαρισμένη ἀντίληψη πάνω στὰ τόσα συγκεκριμένα τρέχοντα προβλήματα τῆς χώρας ποὺ τὰ ἀντιμετωπίζουμε τόσο μέσα ὅσο κι' ἀπέξω ἀπὸ τὴ Βουλή. Εἶναι ρόλος πολὺ σημαντικὸς γιὰ τὶς Κλαδικὲς Ὀργανώσεις. Βέβαια, τὸ ἴδιο ἀκριβῶς ἰσχύει ἐὰν μιλᾶμε γιὰ τὶς τέχνες, τὸν πολιτιστικὸ τομέα. Θὰ πρέπει κάποτε πραγματικὰ νὰ ἐννοήσουμε ὅλοι μας ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς δὲν εἶναι μόνο νομικὸ σύστημα, οἰκονομικὴ δομή, κοινωνικὴ δομή, ἀλλὰ προϋποθέτει καὶ συμβαδίζει μὲ ἕνα πολιτισμό, μὲ κάποια κουλτούρα. Ἔ, αὐτὴ ἡ κουλτούρα κι' αὐτὸς ὁ πολιτισμὸς θὰ πρέπει νὰ ἀναπτυχθεῖ ὄχι στὰ χαρτιὰ μονάχα, ἀλλὰ στὴν πράξη ἀπὸ τὸ κομμάτι ἐκεῖνο τῶν Κ.Ο. ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὶς τέχνες κι' ὄχι μόνον ἐδῶ, στὴν Ἀθήνα, ἀλλὰ σὲ κάθε γωνιὰ τῆς Ἑλλάδας.

Διάλογος μὲ τοὺς Ἐπιστήμονες

ΕΡΩΤ.: Μία παράκληση καὶ μία ἐξήγηση ἀπὸ τὸ Πρόεδρο. Ἐπὶ τέλους τὸ Κίνημα δὲ θὰ βγάλει μία ἡμερήσια ἐφημερίδα; Γιὰ νὰ γίνει ἡ θέση μας πιὸ δυνατή. Νὰ βάλουμε ὅλοι. Μιὰ ὁμάδα τοῦ ἀεροδρομίου προθυμοποιεῖται νὰ πουλήσουμε τὰ ἔπιπλα τοῦ σπιτιοῦ μας.

ΑΠ.: Εἶναι δύσκολο νὰ ἀπαντήσω σ' αὐτὴ τὴν ἐρώτηση, ἀλλὰ θέλω νὰ ἐκφράσω, ὄχι μόνο τὴ δική μου ἀλλὰ ὅλων μας τὴ συγκίνηση γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸ ὁποῖο προτάθηκε ἡ ἔκδοση ἐφημερίδας. Ἔχεις ἀπόλυτο δίκαιο. Καὶ πρέπει νὰ σοῦ πῶ, ἐπειδὴ τὸ θέμα ἔχει ἕνα ἐνδιαφέρον, τί μᾶς σταμάτησε μέχρι τώρα, στὴν ἔκδοση ἐφημερίδας στὴ βάση αὐτὴ ποὺ πρότεινες. Ἐπειδὴ θὰ εἶναι δικιά μας ἡ ἐφημερίδα τοῦ Κινήματος, θὰ περιμένουμε ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα αὐτὴ κατ' ἀνάγκη νὰ μᾶς ἐκφράζη πλήρως. Ἀπὸ τὴν ὥρα ἐκείνη λοιπόν, αὐτὴ ἡ ἐφημερίδα πραγματικὰ θὰ γίνη κομματικὸ ὄργανο. Δὲν θὰ ἔχει δηλαδὴ τὴν πώληση καὶ τὴν ἀπήχηση πέραν ἀπὸ τὸν ὁρίζοντα τοῦ ΠΑΣΟΚ, τῶν φίλων καὶ μελῶν τοῦ ΠΑΣΟΚ. Καὶ γι' αὐτὸ εἴχαμε ἐλπίσει ὅτι ἴσως ἔβγαινε καμμιὰ ἐφημερίδα, ὄχι τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ., ὄχι δικιά μας, ὄχι μὲ δική μας χρηματοδότηση, ἡ ὁποία γιὰ λόγους δικούς της [illegible] παίρνε θέσεις κοντὰ στὸ ΠΑ.ΣΟ.Κ., καὶ θὰ περνοῦσε κάπως τὶς θέσεις μας. Ἀλλὰ εἶναι μιὰ ἐλπίδα ποὺ λίγο - πολὺ ἔχει ἀποδειχθῆ «φρούδα» καὶ πιθανῶς δὲν μένει ἄλλος δρόμος ἀπὸ τὸν δρόμο ποὺ μεθόδευσες. Ὑπάρχει ἐκπονημένη μελέτη, πάνω στὴ μεθόδευση, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ, γιὰ νὰ πιάση αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἀπαιτεῖ ἕνα ἀρχικὸ κεφάλαιο, δέκα ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Καὶ αὐτὸ τὸ ἀπαιτεῖ ὄχι γιὰ λόγους οἰκονομικοὺς ἀλλὰ γιὰ λόγους νομικούς. Δηλαδή. Γιὰ νὰ μπορέσεις νὰ ἐκδώσεις μετοχές, τὶς ὁποῖες θὰ πάρετε ἐσεῖς, πρέπει νὰ ἔχεις ἕνα ὁρισμένο ἀρχικὸ κεφάλαιο. Πιστεύω ὅτι αὐτὸ ξεπερνιέται ἴσως μὲ ἕνα τύπο δανείου, τὸ ὁποῖον πιθανῶς νὰ ὑπάρξουν ἄνθρωποι νὰ μᾶς προσφέρουν. Πιθανῶς. Πάντως ἔχεις δίκαιο ὅτι δὲν μποροῦμε νὰ ὀλιγωρήσουμε. Εὐχαριστῶ καὶ τὸ λαμβάνουμε ὅλοι ἐδῶ ὑπ' ὄψη μας, ὅτι εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ ἄμεσα θέματα ποὺ πρέπει νὰ λυθοῦν μέσα στὸ καλοκαίρι.

ΕΡΩΤ.: Ἤθελα νὰ ρωτήσω ἂν τὸ περιλάλητο ἀμφίδρομο «Ἀνδρέας — ΠΑΣΟΚ» «ΠΑ.ΣΟ.Κ. — Ἀνδρέας», υἱοθετεῖται ἀπὸ τὸν κ. Ἀνδρέα Παπανδρέου.

ΑΠ.: Ἐὰν μπορεῖ νὰ μᾶς τὸ διευκρινήσεις καὶ δὲν μιλᾶμε ἀμφίδρομα; Εὐχαρίστως νὰ σοῦ ἀπαντήσω.

ΕΡΩΤ.: Λέω, ἐὰν τὸ ἀμφίδρομο «Ἀντρέας — ΠΑΣΟΚ» καὶ «ΠΑΣΟΚ — Ἀντρέας», τὸ ὁποῖον εἶναι μαθηματικὴ ταυτότητα, σᾶς ἐκφράζει, τὸ ἐπιδοκιμάζετε;

ΑΠ.: Τώρα τὸ καταλαβαίνω. Ὅταν εἶπες τὴ λέξη μαθηματικὴ ταυτότητα, καταλαβαίνω τί θέλεις νὰ πῆς. Λὲς μ' ἄλλα λόγια ὅτι ἄρχισε ἀλλιῶς καὶ μεθοδεύτηκε ἀλλιῶς. Πρόσεξε, ὑπάρχει ἀπάντηση σαφέστατη. Γιατὶ ἡ ἐρώτηση ὅπως τέθηκε, καὶ νὰ σᾶς πῶ τί σημαίνει ταυτότης, γιὰ αὐτοὺς ποὺ δὲν ἀσχολοῦνται μὲ τὰ μαθηματικά. Ταυτότης σημαίνει, ὅτι τὸ ἴδιο πράγμα ἔχει δύο ὀνόματα. Δηλαδή, τὸ 2 εἶναι ταυτόσημο μὲ τὸ 4 διὰ τοῦ 2, ἔτσι; Εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα. Ἐὰν λοιπὸν πραγματικὰ μὲ ἐνδιέφερε τὸ ΠΑ.ΣΟ.Κ., μόνον γιατὶ τὸ ΠΑΣΟΚ εἶναι Ἀνδρέας εἶναι ταυτόσημο μὲ τὸν Ἀνδρέα, ἀσφαλῶς δὲν θὰ εἶχα ἀναλάβει τὸ κοπιῶδες ἔργο τῆς δημιουργίας νέου κινήματος στὴν Ἑλλάδα. Γνωρίζετε ὅτι δὲν εἶναι εὐχερὲς νὰ φτιάξη κανείς, νὰ βοηθήση στὴν οἰκοδόμηση, ἑνὸς νέου κινήματος καὶ μάλιστα σοσιαλιστικοῦ μὲ δημοκρατικὲς διαδικασίες. Καὶ οἱ δημοκρατικὲς διαδικασίες καὶ ὁ σοσιαλισμὸς δὲν εἶναι εὔκολα πράγματα στὴν Ἑλλάδα. Λοιπὸν ἡ ἀνάληψη αὐτῆς τῆς πρωτοβουλίας ἀπὸ μένα, ὅταν ὁ Ἀνδρέας, ὄχι τὸ ΠΑΣΟΚ, μποροῦσε νὰ εὐημερήση πολιτικά, καὶ σὲ ἄλλους χώρους θὰ πρέπει νὰ ἔχη κάποια ἐξήγηση. Καὶ ἡ ἐξήγηση αὐτὴ εἶναι ἁπλούστατη, ἡ πίστη τοῦ Ἀνδρέα τόσο στὶς δημοκρατικὲς διαδικασίες ὅσο καὶ στὸν σοσιαλισμὸ τὸν ὁποῖο θέλει νὰ ὑπηρετήση.

ΕΡΩΤ.: Ἤθελα νὰ ἀναφερθῶ στὸ θέμα τῶν διαγραφῶν. Εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι αὐτὸ ποὺ τελικῶς ἐξελίχθη νὰ εἶναι διαγραφές, ἔγινε χωρὶς καμμία κίνηση τῶν οἰκονομικῶν ἐγγυήσεων μὲ ἀποτέλεσμα νὰ δημιουργήση εἰδικὰ προβλήματα. Καὶ σὲ μένα τὸν ἴδιον θεωρῶ ἀδιανόητο ἕνας ἄνθρωπος νὰ διαγράφεται χωρὶς προηγουμένως νὰ ἀπολογηθῆ. Αὐτὸ βέβαια δημιουργεῖ καὶ ἕνα πρόβλημα γιὰ τὸ μέλλον. Γιατὶ μπορεῖ κάποτε κάποιο κέντρο δύναμης, τὸ ΠΑΣΟΚ, νὰ διαγράψη τὸν ὁποιοδήποτε. Καὶ τὸν Πρόεδρο ἀκόμα. Ἔχουμε παλαιὰ παραδείγματα, ποὺ ὁ ἕνας διέγραφε τὸν ἄλλον... Ἀπὸ τὴν ἐξήγηση ποὺ δόθηκε, φάνηκε ὑπῆρχαν ἐγγενεῖς δυσχέρειες ποὺ σὲ κάποια στιγμὴ ὠθήθηκαν σὲ μία σύγκρουση.

Καὶ τὸ ἐρώτημα ποὺ γεννᾶται τώρα, τὸ ἕνα τὸ εἰδικὸ μέρος τὸ ἀνέφερα ἦταν τὸ μέχρι σήμερα. Ρωτάω, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ διαπιστώθηκε ὅτι ἡ σύγκρουση ἦταν ἀναπόφευκτη, γιατὶ δὲν φωνάχτηκαν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι στὴν Κ.Ε. Καὶ νὰ ποῦνε ὅτι κύριοι, μέχρι ἐδῶ ἦταν ἡ συνεργασία μας, τελείωσε. Ἀλλὰ μεθοδεύτηκε ὅλη αὐτὴ ἡ διαδικασία καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ δημόσια σύγκρουση ὁποσδήποτε εἶχε δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις καὶ κατέληξε σὲ μιὰ ἀλληλοκατηγορία.

ΑΠ.: Μὲ συγχωρεῖς κάνω παρένθεση. Δὲν ὑπάρχει κανένα κείμενο ἰδικό μας, τουλάχιστον ἰδικό μου, τὸ ὁποῖον κατηγορεῖ ἐπὶ ἠθικῆς βάσεως ἢ ὁποιασδήποτε ἄλλης βάσεως πλὴν τῆς πολιτικῆς γι' ἄλλους. Κανένα κείμενο. Ἡ εὐθύνη σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο βαρύνει μόνον τή... διασπαστικὴ ὁμάδα.

Ἡ ἀπάντηση εἶναι ἡ ἑξῆς: Δὲν εἶμαι ἀσφαλῶς εὐτυχὴς καὶ δὲν νομίζω κανεὶς νὰ εἶναι εὐτυχής, γιὰ τὴν διαδικασία ποὺ ἀκολουθήθηκε. Ἀλλὰ κατὰ τὴν γνώμην μου καὶ τὸ εἶπα ἐνωρίτερα, ἐὰν τὸ θέμα εἶναι θέμα διάσπασης, δηλαδὴ ἂν ἔχει γίνει ἀπόλυτα σαφὲς ὅτι δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ συνύπαρξη τερματίζεται ἡ συμβίωση. Καὶ σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τοῦ νόμου ἀρκεῖ πιστεύω, τὸ ἕνα μέρος νὰ τὸ πάρη ἀπόφαση. Κανένας διάλογος δὲν ἐπρόκειτο νὰ λύση τὸ θέμα, διότι τὸ θέμα δὲν ἦταν θέμα παρεξήγησης, ἀλλὰ θέμα ἀπόφασης ὅτι δὲν μποροῦμε νὰ συμβιώσουμε. Καὶ προσθέτω. Δὲν ἐτέθη ὡς θέμα διαγραφῆς. Ἡ διαγραφὴ ἦταν ἕνα θέμα ποὺ ἐκίνησε ἀφοῦ εἴπαμε, διαφωνίες ὄχι στὸν Τύπο. Εἴπαμε ὅτι χωρίζουν οἱ δρόμοι μας. Δὲν διεγράφησαν. Ἡ διαγραφὴ πραγματικὰ εἶναι ἄλλο πρᾶγμα. Τώρα ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ ἔχουμε μιὰ κατάσταση ὁ καθένας καλεῖται νὰ ἐπιλέξη, σύμφωνα μὲ τὶς θέσεις του καὶ τὶς προτιμήσεις του. Ἐκεῖνος ποὺ ἐπιλέγει δημόσια τὴ μία κατάσταση, βρίσκεται σ' ἐκείνη τὴ κατάσταση, καὶ ἀποκλείει τὴν ἄλλη. Διότι ἐκεῖ ἀκριβῶς εἶναι τὸ πρᾶγμα. Ἡ συμβίωση μὲ αὐτὴ τὴν ὁμάδα εἶναι ἀδύνατη γιὰ τοὺς ὑπόλοιπους. Πῶς νὰ τὸ κάνουμε. Δὲν εἶναι θέμα διαγραφῆς. Κρίμα, ἐὰν πράγματι εἶχε ἀρχίσει τελείως διαφορετικά, ἴσως καὶ ἡ ἱστορία τους νὰ ἦταν τελείως διαφορετική. Ἀλλὰ ἐπειδὴ τὸ θέμα τώρα προχώρησε λίγο παραπέρα θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ προσθέσω καὶ κάτι ἄλλο. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς τεθέντες ἐκτὸς Κινήματος ἀποτελοῦν πρόσωπα μὲ ἐξοχη προσωπικὴ ἱστορία καὶ μὲ σημαντικώτατη ἀντιστασιακὴ παρουσία. Δὲν ὑπάρχει γι' αὐτὸ καμία ἀμφιβολία. Γιὰ πολλοὺς ἰσχύει. Καὶ εἶναι βεβαίως κρίμα τὸ ὅτι δὲν μποροῦμε νὰ συνεργαστοῦμε στὰ πλαίσια τοῦ ΠΑΣΟΚ. Λέγεται καὶ κάτι ἄλλο, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔχω ἕνα σχόλιο. Τί κρίμα, λένε πολλοί, ποὺ τὸ ΠΑΣΟΚ δὲν ἔχει στελέχη ἐπαρκῆ, ἔθεσε ἐκτὸς Κινήματος πρόσωπα μὲ τέτοια ἱκανότητα καὶ τέτοια ἀκτινοβολία. Καὶ νομίζω ὅτι ἔχω χρέος σὲ σᾶς ποὺ ἀνήκετε σ' αὐτὸ τὸ Κίνημα νὰ σᾶς πῶ κάτι πάνω σ' αὐτό. Ἀκριβῶς αὐτὸ περίμενα ἀπὸ τὴν συμετοχὴ τῶν προσώπων ποὺ προῆλθαν ἀπὸ τὴν Δ.Α. Μὲ ἐξαιρέσεις ἐπώνυμες, δὲν πρόκειται νὰ τὶς ἀναφέρω, ὑπάρχουν ἐξαιρέσεις, καὶ θὰ ἔλεγα ἀριθμὸν περίπου 4—5 προσώπων, δὲν προσέφεραν τὰ φῶτα τους, οὔτε τὸν χρόνο τους γιὰ τὸ Κίνημα. Καὶ θέλω νὰ πῶ δύο συγκεκριμένα παραδείγματα, χωρὶς ὀνόματα.

Ἐζήτησα μελέτη ἐπειγόντως, ἀπὸ κάποιον, πρώην Δ.Α. γιὰ ἕνα θέμα σημαντικώτατο ποὺ ἐρχόταν στὴ Βουλή. Οὐδέποτε ἔβαλε 2 γραμμὲς πάνω σὲ χαρτί. Ἐζητήθη ἀπὸ ἄλλα μέλη νὰ γράφουν τουλάχιστον ἕνα ἐπώνυμο ἄρθρο στὴν «Ἐξόρμηση», ὅταν ξεκίνησε τὸ Κίνημα. Καὶ ἡ ἀπάντηση ποὺ πήραμε εἶναι: «Δὲν διακυβεύουμε τὸ κῦρος μας γράφοντας σ' αὐτὴν τὴν φυλλάδα». Ἀπὸ τότε εἶδα τὸ κλῖμα. Κλῖμα γνήσια διανοουμενίστικο καὶ σεχταριστικό. Δὲν ἔβγαινε πέρα φίλοι, δὲν ἔβγαινε πέρα.

ΕΡΩΤ.: Κύριε Πρόεδρε, ἤθελα νὰ σᾶς παρακαλέσω τὸ ἑξῆς: Σὲ σχέση μὲ ὅλη αὐτὴ τὴν ἱστορία τῆς διάσπασης ἢ τῆς διαγραφῆς (ὅπως θέλετε ἐκτιμῆστε το) θὰ μάθατε ὅτι ἔγινε μία συγκέντρωση ἀπὸ μέρους τῶν διαγραφέντων προ διημέρου σὲ ἕνα θέατρο. Στὴ συγκέντρωση αὐτή, ἐγὼ προσωπικὰ δὲν ἤμουνα, εἶχα μιὰ ἄλλη ἀπασχόληση μὲ τὸ θέμα τῶν δικηγόρων, θὰ πήγαινα ὅμως νὰ ἀκούσω διότι μὲ ἐνδιέφερε, διότι μὲ ἐνδιαφέρει κυρίως τὸ Κίνημα στὸ ὁποῖο μετέχω σὰν μέλος. Γιὰ νὰ ἀκούσω καὶ τὴν ἄλλη ἄποψη. Σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς στιγμὲς ἐνεφανίσθη κάποιος ἀπὸ τοὺς διαγραφέντας, ἂν θέλετε νὰ σᾶς πῶ καὶ τὸ ὄνομα, αὐτὸ δὲν ἐνδιαφέρει, ὁ ὁποῖος εἶπε, ὅτι τὴν ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν πήρατε τὴν ἀπόφαση νὰ διαγράψετε ὡρισμένα μέλη τοῦ Ε.Γ. καὶ ἀπ' τὴν Κ.Ε. (τὰ 11), τὸν συναντήσατε σὲ συγκεκριμένο ξενοδοχεῖο, σὲ συγκεκριμένο ἀριθμὸ δωματίου, καὶ τοῦ εἴπατε: Πῆρα αὐτὴ τὴν ἀπόφαση τῆς διαγραφῆς, θὰ σὲ παρακαλέσω, θὰ τὸ ἀνακοινώσω, ἔχω δώσει τὴν ἀνακοίνωση στὶς ἐφημερίδες, νὰ καλύψης τὴν ἀπόφασή μου. Μπορεῖ τὴ γνώμη μου νὰ τὴν ἀλλάξει, τὴν ἰ-

Ἡ συνέχεια στὴν 8η σελίδα